

مطالعه هنر سرمایه‌دوزی استان اصفهان با رویکرد آینده‌پژوهی

ایمان زکریایی کرمانی*
معصومه قاسمی فلاورجانی**

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۸/۱۲

چکیده

هنرهای سنتی، نمایانگر فرهنگ و هنر یک ملت هستند که در باورها و آیین‌های آن قوم ریشه دوانیده‌اند. رودوزی‌های سنتی از هنرهای ارزشمند ایرانی هستند که از شیوه‌ها و مواد اولیه گوناگون بهره می‌برند. سرمایه‌دوزی یکی از رودوزی‌های سنتی ایران است که در اصفهان تولید می‌شود و از پیشینه‌ای غنی در این شهر برخوردار است. به طوری که در گذشته در بسیاری از خانه‌ها زینت‌بخش اثاثیه منزل بوده است. در سال‌های اخیر، استفاده از رودوزی‌های سنتی به دلایل گوناگون کم‌رنگ شده و رونق گذشته را ندارد. هدف این پژوهش مطالعه وضعیت گذشته و حال هنر سرمایه‌دوزی و برنامه‌ریزی برای اعتلای آن در آینده است. این پژوهش در صدد پاسخ به این سؤال است که چگونه می‌توان با روش آینده‌نگاری وضعیت این هنر را پیش‌بینی و برای دستیابی به یک آینده مطلوب برنامه‌ریزی نمود؟ این پژوهش که از نظر ماهیت کیفی است، با روش مردم‌نگاری از نوع سناریونویسی و با رویکرد آینده‌پژوهی انجام شده است. داده‌های پژوهش به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی از نوع مصاحبه جمع‌آوری شده‌اند. نمونه‌گیری در این پژوهش به روش هدف‌مند و بر مبنای شیوه گلوله‌برفی انجام شده است که مشتمل بر ۲۰ نفر شرکت‌کننده در چهار گروه صاحب‌نظران، فروشندگان، هنرمندان و مصرف‌کنندگان می‌باشد. در این پژوهش، سرمایه‌دوزی از چهار بُعد اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و نوآوری مورد بررسی قرار گرفته است و بر این اساس پیش‌بینی‌ها شناسایی شده‌اند و دو سناریو شامل درخت سرو، و گل نیلوفر ارائه شده است. ایجاد بازارهای صادراتی، تولید مواد اولیه در داخل کشور، خلاقیت در نقوش، کاربرد ایجاد بازارهای مستقیم برای فروش و گسترش آموزش، موجب تداوم رشد هنر سرمایه‌دوزی می‌شود که می‌تواند برای هنر سرمایه‌دوزی در استان اصفهان آینده مطلوبی را رقم بزند.

کلیدواژه‌ها:

سرمایه‌دوزی، رودوزی سنتی، آینده‌پژوهی، سناریونویسی، اصفهان.

* استادیار گروه فرش، صنایع‌دستی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران / i.zakariaee@au.ac.ir

** دانش‌آموخته گروه کارشناسی ارشد هنر اسلامی، گرایش کتابت و نگارگری، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول) / masome.ghasme@gmail.com

۱. مقدمه

صنایع دستی آیینۀ تمام‌نمای باورها و یادبودهای یک ملت است که آیین‌ها، حوادث، رسومات و گذشته اقوام را در قالب دست‌ساخته‌هایشان به نمایش می‌گذارد. هنرمندان صنایع دستی به اشیاء و ابزار زندگی روزمره با دید زیبایی‌شناسانه نگاه می‌کنند و با خلاقیت و دستان آزموده با هنر خود، به وسیله‌ها و اثاثیه زیبایی می‌بخشند که نشان از عشق این افراد به زیبایی و تزئین دارد. اهمیت صنایع دستی تنها از نظر معنوی و فرهنگی نیست، بلکه از نظر اجتماعی و اقتصادی نیز مورد اهمیت است. رودوزی‌های سنتی از جمله صنایع دستی هستند که از قدمت زیادی در ایران برخوردارند. «اصطلاح رودوزی یا روکاری به هنری گفته می‌شود که طی آن نقش‌های گوناگون روی پارچه‌های بدون نقش یا بر روی پارچه‌های نقش‌دار از طریق دوختن و یا کشیدن قسمتی از نخ‌های تارپود پارچه به وجود می‌آیند» (یاوری، ۱۳۸۵: ۴۵). سابقه رودوزی‌های سنتی به سده‌ها و یا شاید هزاران سال قبل می‌رسد. «سرمه‌دوزی از جمله رودوزی‌هایی است که در آن نخ‌های فلزی زینت‌بخش پارچه است» (صبا، ۱۳۷۹: ۱۱۳). از آثار باقی‌مانده می‌توان دریافت که شکوفایی هنر سرمه‌دوزی مربوط به دورۀ صفویه بوده‌است. در دوره‌های بعد، سرمه‌دوزی دستخوش تغییرات بسیاری شد (ممتاز، ۱۳۸۹: ۲۱). این هنر در اصفهان از پیشینه‌ی زیادی برخوردار است و تا چندین دهه قبل در تابلوهای تزئینی، البسه و جهیزیه مورد استفاده قرار می‌گرفته است. در سال‌های اخیر این هنر به دلیل تغییر سبک زندگی و تغییرات فرهنگی، دچار رکود قابل توجهی شده‌است. زوال تدریجی و رکود سرمه‌دوزی می‌تواند فراموشی و از بین رفتن این هنر در آینده را به دنبال داشته باشد.

باتوجه به این که مبحث آینده‌پژوهی می‌تواند با مطالعه عوامل تأثیرگذار شامل مطالعه رویدادها، روندها، تصاویر و اقدامات، به سناریوها و پیشنهادهای مناسبی در جهت بهبود وضعیت موجود و نیل به سمت وضعیت مطلوب منجر شود، رویکرد این پژوهش آینده‌پژوهی است. آینده‌پژوهی فرایند کلی شناخت و ارزیابی اطلاعات حاصل از نگرستن به جلو است (Coates, 1985: 30). تحقیقات آینده‌پژوهی شامل مجموعه‌ای از تلاش‌ها برای بررسی آینده‌های احتمالی و برنامه‌ریزی برای آینده با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر یا ثبات است. آینده‌پژوهی نشان می‌دهد که «امروز»، «فردا»، «واقعیت» از تغییر سرچشمه می‌گیرد (Dreborg, 1996: 14). رشد فزاینده مطالعات آینده را به عوامل مهمی مانند جهانی‌شدن و تغییرات سیستمی و فناورانه، پیچیدگی شرایط، چالش‌های تصمیم‌گیری، موضوعات محیطی، عدم اطمینان، کسب مهارت‌های جدید، همکاری‌های گروهی و شبکه‌ای، فشارهای اقتصادی و سیاسی فزاینده به دولت‌ها، زیرسؤال رفتن اعتبار تحقیقات علمی مرسوم، فردگرایی و اهمیت تصمیم‌گیری‌های فردی مربوط می‌دانند (Havas, 2003: 3).

این پژوهش با هدف مطالعه وضعیت گذشته و حال هنر سرمه‌دوزی استان اصفهان و برنامه‌ریزی برای اعتلای آن در آینده، به این سؤال پاسخ خواهد داد که چگونه می‌توان با روش آینده‌نگاری، وضعیت این هنر را پیش‌بینی و برای دستیابی به آینده مطلوب برنامه‌ریزی نمود؟ ضرورت این پژوهش ارائه راهکار برای درآمدزایی از صنایع دستی از جمله سرمه‌دوزی است. از آنجا که صادرات صنایع دستی می‌تواند منبع درآمد مناسبی را برای افراد فراهم کند، این رودوزی تزئینی می‌تواند از جایگاه صادراتی مناسبی بهره‌مند شود. مطالعات آینده‌پژوهی و ارائه راهکار در این زمینه می‌تواند پیشنهادهای مناسبی برای کارآفرینان فراهم کند.

۲. پیشینه پژوهش

در حوزه رودوزی‌های سنتی و سرمه‌دوزی تاکنون تحقیقات متعددی انجام شده‌است. حسن‌بیگی (۱۳۶۵) در کتاب مروری بر صنایع دستی ایران، پیشینه تاریخی و روند رشد هنر سرمه‌دوزی را در ادوار تاریخی بررسی کرده‌است. منتخب صبا (۱۳۷۹) در مطالعه خود با عنوان نگرشی بر روند سوزن‌دوزی سنتی ایران، به بررسی مختصر و روند تحول تاریخی این هنر در ایران پرداخته‌است. پیشینه تاریخی، فن‌شناسی، مواد مورد استفاده در این رودوزی سنتی در کتاب دایره‌المعارف هنرهای صنایع دستی و حرف مربوط به آن که توسط سیدصدر (۱۳۸۸) گردآوری شده، مورد مطالعه قرار گرفته‌است. یاوری، منصوری و سلطانی (۱۳۹۵) در جلد سوم کتاب آشنایی با هنرهای سنتی، مخاطبان را با برخی هنرهای سنتی ایران آشنا می‌کنند. فصل اول این کتاب به آشنایی با رودوزی‌های سنتی ایران پرداخته که با تصاویر مرتبط همراه شده و به تاریخچه، مواد مورد نیاز، اصول و ویژگی‌های این هنر، اشاره می‌کند. محمدی القار و شاهکوه محلی (۱۳۹۷) در کتاب سرمه‌دوزی سنتی به آموزش فنون انواع سوزن‌دوزی، آماده‌سازی پارچه، دوخت انواع ساقه‌ها و برگ‌ها، ترکیب نمودن انواع دوخت‌های تزئینی و توپ‌دوزی پرداخته‌اند. تاکنون پژوهشی مبنی بر آینده‌پژوهی هنر سرمه‌دوزی توسط نگارندگان مشاهده نشده‌است؛ از این رو در ادامه، پژوهش‌هایی مرتبط با مبحث آینده‌پژوهی مطرح خواهند شد. زکریایی کرمانی و رحیمی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «آینده‌پژوهی هنر گیوه‌بافی شهرستان دهقان» با هدف واکاوی و شناسایی عوامل اثرگذار، به ارائه راهکارهای مناسب برای تداوم و توسعه این هنر پرداخته‌اند. رستمی، کشاورز و خجسته (۱۳۹۷) در کتاب مبانی

آینده‌پژوهی، به بررسی نحوه مطالعه آینده‌پژوهی و متغیرهای تأثیرگذار در آینده پرداخته‌اند. بخش‌دهنده و جهانیان (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «آینده‌پژوهی»، رویکرد آینده‌پژوهی را در پی شناسایی، ارائه، آزمون و ارزیابی آینده‌محتمل و ممکن دانسته‌اند. کنبوی^۱ (۱۹۷۹) در کتاب چالش آینده، دیدگاه‌ها و نسخه‌ها، با این فرض که تغییرات اجتماعی و فناوری به‌قدری سریع است که مردم باید استراتژی‌هایی را برای مقابله با مشکلات توسعه دهند، جنبه‌های مختلف تحقیقات آینده را با بررسی اطلاعات و تاریخ ارائه می‌دهد. سلین^۲ (۲۰۰۸) در مقاله «جامعه‌شناسی آینده: در ردپای تاریخ فناوری و زمان»، نظریه و روش‌شناسی تحقیقات آینده‌پژوهی را معرفی می‌کند و راهکارهایی برای این حوزه تعریف می‌کند. در پژوهش‌هایی که تاکنون توسط محققان مشاهده شده‌اند، رودوی‌های سنتی از نظر آینده‌پژوهی بررسی نشده‌اند. این پژوهش می‌کوشد تا با بررسی هنر سرمه‌دوزی از منظر آینده‌پژوهی، به راهکارهای مناسبی برای حفظ و تداوم این هنر در آینده دست یابد.

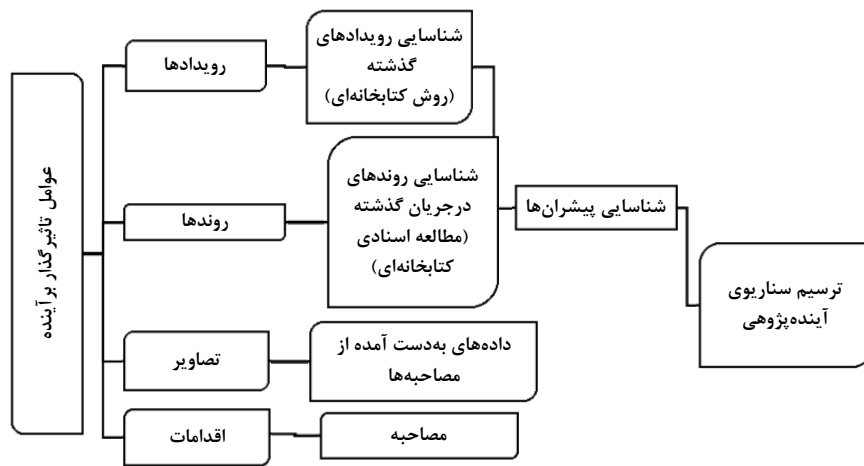
۳. روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی است و با روش توصیفی-تحلیلی، با ماهیت کیفی و با رویکرد آینده‌پژوهی (روش سناریوسازی) انجام شده است. «آینده‌پژوهی رویکردی است که در پی مطالعه نظام‌مند، ابداع، آزمون و ارزیابی آینده‌های ممکن محتمل و مطلوب است. آینده‌پژوهی راهکارهای مختلفی را به افراد پیشنهاد می‌کند و در انتخاب بهترین وضعیت ممکن به آنها کمک می‌کند» (رستمی، کشاورز، و خجسته، ۱۳۹۷: الف: ۳۵). در این رویکرد چهار عامل شامل رویدادها، روندها، تصاویر و اقدامات تأثیرگذار هستند. جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش به دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی (مصاحبه) انجام پذیرفته است. روندها و رویدادها در این پژوهش به روش کتابخانه‌ای گردآوری و به منابع دست اول، شامل منابع کتابخانه‌ای، مقالات علمی و منابع اینترنتی استناد شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات بخش تصاویر و اقدامات، از مطالعه میدانی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با استفاده از راهنمای مصاحبه و فهرستی از سؤال‌ها و موضوع‌های مکتوب انجام می‌شود که باید با یک توالی خاص دنبال شوند (محمدپور، ۱۳۹۲: ۱۶۱).

جدول ۱: مشخصات مصاحبه‌شوندگان (نگارندگان)

کد	تخصص	جنسیت	سن	شغل	سابقه فعالیت	میزان تحصیلات	محل مصاحبه	زمان مصاحبه
۱	صاحب‌نظر	مرد	۶۰	مدیر آموزشگاه	۴۰	کارشناسی ارشد	محل کار	۱۴۰۱/۱/۲۰
۲	صاحب‌نظر	زن	۸۱	خانه‌دار	۶۵	دیپلم	محل زندگی	۱۴۰۱/۱/۲۵
۳	صاحب‌نظر	زن	۵۵	فرهنگی	۳۰	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۱/۲۸
۴	صاحب‌نظر	زن	۳۵	فرهنگی	۱۵	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۱/۲۲
۵	صاحب‌نظر	زن	۴۰	مدیر آموزشگاه	۲۰	کارشناسی ارشد	محل کار	۱۴۰۱/۱/۳۱
۶	فروشنده	مرد	۴۴	فروشنده	۲۰	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۲/۳
۷	فروشنده	مرد	۳۵	فروشنده	۱۲	کارشناسی ارشد	محل کار	۱۴۰۱/۲/۱۲
۸	فروشنده	مرد	۶۲	فروشنده	۴۸	دیپلم	محل کار	۱۴۰۱/۲/۱۵
۹	فروشنده	مرد	۴۲	فروشنده	۲۲	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۲/۱۴
۱۰	فروشنده	زن	۳۷	فروشنده	۱۲	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۲/۱۷
۱۱	هنرمند	زن	۳۸	خانه‌دار	۱۵	دیپلم	تلفنی	۱۴۰۱/۲/۱۸
۱۲	هنرمند	زن	۲۷	خانه‌دار	۵	دیپلم	محل زندگی	۱۴۰۱/۲/۱۹
۱۳	هنرمند	زن	۴۴	خیاط	۲۰	کارشناسی ارشد	محل کار	۱۴۰۱/۲/۲۰
۱۴	هنرمند	زن	۳۸	فرهنگی	۱۰	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۲/۲۰
۱۵	هنرمند	زن	۵۵	خانه‌دار	۱۹	دیپلم	محل زندگی	۱۴۰۱/۲/۲۲
۱۶	مصرف‌کننده	زن	۶۳	خانه‌دار	۴۰	بی‌سواد	محل زندگی	۱۴۰۱/۲/۲۳
۱۷	مصرف‌کننده	زن	۲۲	فرهنگی	۵	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۲/۲۴
۱۸	مصرف‌کننده	زن	۳۷	فرهنگی	۱۲	کارشناسی	محل کار	۱۴۰۱/۲/۲۴
۱۹	مصرف‌کننده	زن	۴۱	خانه‌دار	۱۰	بی‌سواد	محل زندگی	۱۴۰۱/۲/۲۶
۲۰	مصرف‌کننده	زن	۵۲	خانه‌دار	۳۰	بی‌سواد	تلفنی	۱۴۰۱/۲/۳۰

برای تحلیل داده‌ها در این نوع مصاحبه از تحلیل مضمون مصاحبه‌ها استفاده می‌شود. پس از انجام هر مصاحبه، نکات و مضامین کلیدی هر مصاحبه استخراج می‌شوند. برای تحلیل محتوا در این پژوهش از نرم‌افزار تحلیل کیفی محتوا (مکس کیودا) استفاده شده‌است. مضامین استخراج‌شده از مصاحبه‌ها مجموعه‌ای از مفاهیم را شکل داده و سپس مقوله‌ها از این مفاهیم استخراج و با توجه به این مقوله‌ها سناریوهای آینده‌پژوهی تدوین خواهند شد. نمونه‌گیری و انتخاب مصاحبه‌شوندگان به صورت هدف‌مند و بر مبنای شیوه گلوله‌برفی انجام شده‌است. در این شیوه از افراد متخصص در حوزه رودزی‌های سنتی از جمله سرمایه‌داری درخواست شد تا پس از پاسخگویی به سؤالات مصاحبه، افراد مرتبط با موضوع پژوهش را برای مصاحبه بعدی معرفی کنند. تعداد نمونه‌ها شامل ۲۰ نفر در گروه‌های صاحب‌نظران (کارشناسان صنایع دستی)، هنرمندان (دوزندگان رودزی‌های سنتی)، فروشندگان (تجار بین‌المللی و فروشندگان محلی) و مصرف‌کنندگان می‌شود (جدول ۱) که بر اساس اشباع نظری تعیین شده‌اند. فرایند انجام این پژوهش که با استفاده از تحلیل روندها، رویدادها، تصاویر و اقدامات به شناسایی پیشران‌ها منجر خواهد شد، در قالب الگوی مفهومی نمودار (۱) ترسیم شده‌است.

نمودار ۱: الگوی مفهومی فرایند انجام پژوهش (نگارندگان)

۴. مبانی نظری پژوهش

امروزه برای کسب موفقیت در تصمیم‌گیری‌ها، شناخت آینده و اقدام به‌موقع را بایستی موردتوجه قرار داد. «آینده‌پژوهی رویکردی است که در پی مطالعه نظام‌مند، ابداع، آزمون و ارزیابی آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب است. آینده‌پژوهی راهکارهای مختلفی را به افراد پیشنهاد می‌کند و در انتخاب بهترین وضعیت ممکن به آنها کمک می‌کند» (رستمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۲). آینده‌پژوهی امروزه، شناخت آینده و اقدام به‌موقع و رمز موفقیت در تصمیم‌گیری‌های راهبردی به‌شمار می‌رود. مطالعه درباره آینده و تلاش برای پیش‌بینی آینده روندهای موجود و ویژگی روندها و پدیده‌های نوظهور از مبانی اصلی برنامه‌ریزی راهبردی در حوزه‌های مختلف دانش بشری است. وندل بل^۳ (۱۹۹۶) معتقد است آینده‌پژوهی به‌دنبال مطالعه نظام‌مند، کشف، ابداع، ارائه، آزمون و ارزیابی آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب است. آینده‌پژوهی، انتخاب‌های مختلفی را راجع به آینده فراروی افراد و سازمان‌ها قرار می‌دهد و در انتخاب و پی‌ریزی مطلوب‌ترین آینده به آنان کمک می‌کنند (همان: ۱۷).

آینده، برخاسته از تعامل چهار عنصر روندها، رویدادها، تصاویر و اقدامات است. تغییرات منظم در داده‌ها یا پدیده‌ها در طول زمان را روند می‌نامند. روندها از گذشته شروع می‌شوند و تا آینده ادامه می‌یابند. از نظر اسلاتر^۴ دست‌کم سه نوع روند وجود دارد: ۱. روندهایی که استمرار حال و گذشته هستند؛ ۲. روندهای کم‌وبیش ادواری؛ ۳. مقوله‌های نوظهور (همان: ۲۲). رویدادها همان وقایعی هستند که مردم را نسبت به کفایت و کارایی تفکر پیرامون آینده به تردید می‌اندازند. وقایعی که رویدادشان محتمل به نظر می‌رسد. آنچه که قرار است بعداً روی دهد، کاملاً ناشناخته می‌نماید. تصاویر، حاصل برداشت یا خواست افراد و گروه‌های مختلف در مورد آینده است و به صورت‌های گوناگون از جمله سخنرانی، گفتگو و سناریوهایی که از طرف بازیگران مختلف تهیه می‌شود، انتشار می‌یابد. در این پژوهش، این اطلاعات از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته به‌دست آمده است. اقدامات بر اساس تصاویر بازیگران مختلف از آینده شکل می‌گیرد. بعضی از این اقدامات با هدف تأثیرگذاری بر آینده صورت

می‌گیرند، اما بعضی دیگر صرفاً این هدف را ندارند، باین‌حال تمامی آن‌ها بر آینده اثر می‌گذارند (همان: ۲۷). پس از شناسایی این مؤلفه‌ها که با جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها صورت می‌گیرد، پیش‌ران‌های موردنیاز برای آینده شناسایی شده و پس از آن سناریوهایی برای آینده که با توجه به تحلیل وضعیت فعلی ممکن است رخ دهند، تنظیم می‌شوند.

تصویر ۱: سرمه‌دوزی روی پارچه ترمه (نگارندگان)

۵. معرفی پیکره مطالعاتی

واژه رودوزی به معنای نقش‌اندازی به وسیله ابزار دوخت و نخ‌های رنگین با بخیه‌های گوناگون برای تزئین پارچه است. به آن دسته از دوخت‌ها و آرایه‌های رنگی روی انواع پارچه یا چرم که براساس طرح‌ها و نقش‌های سنتی و به روش‌ها و ابزارآلات گوناگون برای تزئینات پارچه دوخته می‌شوند، رودوزی سنتی می‌گویند (ابن عباسی و مقتدایی، ۱۳۹۰: ۳۲۹) (تصویر ۱).

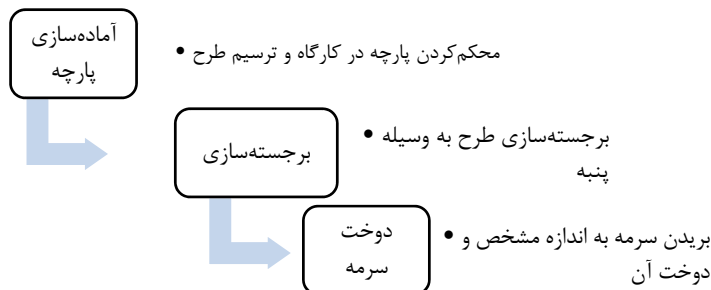
سرمه نوعی مفتول توخالی فلزی از جنس نقره و گاه با روکش طلا بوده است که امروزه با مواد فلزی دیگر تولید می‌شود. برای کار سرمه‌دوزی ابتدا طرح موردنظر را به پارچه منتقل می‌کنند و سپس سرمه را به قطعات ۰/۵ الی ۲/۵ سانتی‌متری بریده و داخل سوزن نموده و در محل‌های موردنظر می‌دوزند. (سیدصدر، ۱۳۸۸: ۱۹۷)

این دوخت معمولاً در گذشته بر روی پارچه ترمه انجام می‌شده است و اکنون در تزئین لباس، رومیزی و تابلو استفاده می‌شود. سرمه‌دوزی شامل دوخت‌های متنوعی می‌شود و معمولاً برای دوخت از کارگاه‌هایی متناسب با ابعاد پارچه استفاده می‌شود. (جدول ۲).

جدول ۲: وسایل و مواد موردنیاز سرمه‌دوزی (منبع تصاویر: فلاح‌زاده و معینی، ۱۳۸۹: ۱۰)

	انواع مختلف سرمه (تراش، ساده و بلرست ^۵)		پارچه ضخیم و مناسب سرمه‌دوزی
	سوزن و قیچی مناسب		نخ سفید و محکم

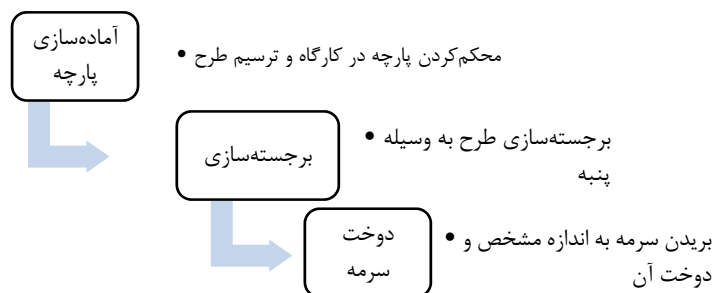
برای دوخت سرمه، ابتدا طرح را روی کاغذ کشیده و روی پارچه رواندازی نموده، سپس طرح را به وسیله پنبه، فتیله یا ابریشم برجسته نموده و با بست‌های ریز و چسب روی زمینه محکم می‌نمایند. سرمه را به اندازه دلخواه بریده و سوزن و نخ را داخل سرمه فرو کرده و قسمت داخل متن را ساتن‌دوزی یا زرک‌دوزی می‌کنند. با سرمه می‌توان انواع دوخت‌های تزئینی را انجام داد. از انواع سرمه‌های موجود می‌توان به سرمه مات، سرمه الماس، سرمه بلرست طلایی و نقره‌ای، سرمه ساده، باریک و ضخیم و سرمه فرانسوی اشاره نمود (صبا، ۱۳۷۹: ۲۸۱). برخی دوخت‌های سرمه‌دوزی عبارتند از: هلالی، پیچ، قیطان‌دوزی و برگ جناغی (محمدی، ۱۳۹۹) (جدول ۳). در نمودار (۲)، الگوی مفهومی روند دوخت سرمه‌دوزی ارائه شده است.

نمودار ۲: الگوی مفهومی روند دوخت سرمه‌دوزی

جدول ۳: انواع دوخت‌های سرمه‌دوزی (نگارندگان)

 <p>(محمدی، ۱۳۹۹)</p>	<p>این دوخت مختص به ساقه‌هاست و دوخت از نوک هلالی ساقه شروع شده و در ادامه سوزن روی خط ساقه، بالا و پایین می‌رود.</p>	<p>هلالی</p>
 <p>(همان)</p>	<p>اولین سرمه را با کمی قوس روی خط زمینه می‌دوزند. سپس سوزن را از وسط سرمه قبل که دوخته شده، بیرون می‌آورند و این سرمه را نیز به صورت قوس‌دار می‌دوزند.</p>	<p>پیچ</p>
 <p>(همان)</p>	<p>قیطان را بست می‌زنند، در هنگام دوخت با سرمه، سوزن را به صورت اریب زیر قیطان زده و برای خارج‌نمودن نیز به صورت اریب آن را خارج می‌نمایند.</p>	<p>قیطان‌دوزی</p>
 <p>(همان)</p>	<p>پس از پنبه‌دوزی، با استفاده از سرمه و منجوق به صورت ردیف به ردیف و اریب شروع به دوخت می‌نمایند تا تمام سطح برگ پوشیده شود.</p>	<p>برگ جناغی</p>

نمودار ۲: الگوی مفهومی روند دوخت سرمه‌دوزی

- محکم کردن پارچه در کارگاه و ترسیم طرح
- برجسته‌سازی طرح به وسیله پنبه
- بردن سرمه به اندازه مشخص و دوخت آن

۶. روندها و رویدادها

با توجه به تعریفی که از بحث روند در آینده‌پژوهی انجام شد، در این بخش روندها و رویدادهایی که از گذشته تا به امروز به وضعیت فعلی هنر سرمه‌دوزی در ایران شکل داده‌اند، بررسی می‌شوند (جدول ۴). در ادوار پیش از ورود اسلام به ایران، رودوزی‌هایی مانند سرمه‌دوزی رواج داشتند و از طرح‌های انتزاعی در این دوخت‌ها استفاده می‌شده‌است. بسیاری از کارشناسان اولین سند وجود رودوزی‌های ایرانی را بقایای کاخ‌های تخت‌جمشید و کاشی‌های کشف‌شده از شوش می‌دانند و برجستگی‌های لباس درباریان و محافظان روی سنگ‌نگاره‌ها را سوزن‌دوزی دانسته‌اند (بیگی، ۱۳۷۹: ۲۶۳). رودوزی‌هایی به شکل برگ مو یا پیچک از قرن سوم ق.م در جنوب روسیه به دست آمده و آن را نشانگر رواج این هنر در دوره اشکانی و سلوکی در ایران دانسته‌اند. توفیلاکت، مورخ قرن هفتم م. جامه هرمز چهارم را این‌گونه توصیف کرده‌است: «شاهنشاه شلوار زربفت پوشیده که آن را با دست گلابتون‌دوزی کرده بودند» (صبا، ۱۳۷۹: ۶). از این توصیف می‌توان نتیجه گرفت که رودوزی‌هایی از این دست در دوره ساسانی نیز رواج داشتند. پس از حمله اعراب و ورود اسلام به ایران، هنرهای سنتی برای مدتی دچار افول شدند و نمونه‌ای از هنر سرمه‌دوزی تا دوره سلجوقی توسط نگارندگان مشاهده نشد. در دوره سلجوقی و پس از ورود اسلام به ایران نیز پارچه‌هایی شبیه نمونه‌های مورد استفاده در دوره ساسانی وجود داشته که با شیوه‌هایی مانند گلابتون‌دوزی، ابریشم‌دوزی و دهیک‌دوزی تزئین یافته‌اند (همان: ۷۰).

جدول ۴: مهم‌ترین روندها و رویدادها در تحول سوزن‌دوزی (نگارندگان)

ردیف	دوره	رویداد	روند	نمونه‌های شاخص
۱	هخامنشی			سوزن‌دوزی روی لباس درباریان و محافظان
۲	اشکانی و سلوکی	---	رواج سرمه‌دوزی و دوخت طرح‌های انتزاعی	رودوزی‌هایی به شکل برگ مو یا پیچک
۳	ساسانی			جامه هرمز چهارم (شلوار زربفت گلابتون‌دوزی)
	پنج سده ابتدائی دوره اسلامی	حمله اعراب به ایران و افول هنرها	---	---
۴	سلجوقی	به‌وجود آمدن حکومت‌های ایرانی	استفاده از طرح‌های دوره ساسانی	پارچه‌هایی شبیه به دوره ساسانی که به شیوه‌هایی مانند گلابتون‌دوزی، ابریشم‌دوزی و دهیک‌دوزی تزئین یافته‌اند.
	ایلخانی	حمله مغول به ایران	از بین رفتن کارگاه‌های هنری و ورود سبک هنری چینی به ایران	---
۵	تیموری	---	رواج و استفاده از سرمه‌دوزی	تزئینات پرده کعبه
۶	صفوی	تکامل و احیای هنرهای سنتی و طرح‌های باستانی	استفاده از طرح‌های باستانی و استفاده از مواد اولیه با کیفیت	پرده تزئین شده با نقش محرابی و حیوانی همراه با سرمه‌دوزی دوخت‌هایی مانند گلابتون‌دوزی، پیله‌دوزی، دهیک‌دوزی و ملیله‌دوزی
۷	قاجار			نمونه‌های زیادی از این دوره برجای مانده است.
۸	پهلوی			البسه اشراف، دوخت فاخر در جهیزیه زنان
۹	معاصر	---	پایین آمدن کیفیت مواد اولیه، رواج دوخت‌های تزئینی مانند سرمه‌دوزی	دوخت سرمه‌ها با هاشورهای منظم و در موازات هم و ترکیب با مواد دیگری چون مرواریدهای ریز و منجوق و پولک و پارچه‌های مخمل، ترمه و ساتن.

با حمله مغول و از بین رفتن بسیاری از مراکز بافندگی، این هنر رو به افول نهاد و تحت تأثیر هنر چین قرار گرفت. اگرچه هیچ اثر سوزن‌دوزی ایرانی از این دوره باقی نمانده است (گلاک و گلاک^۷، ۱۳۵۵: ۲۱۷). در تزئینات پرده کعبه متعلق به دوره تیموری (۷۷۱-۹۱۶ م.ق) نیز از سرمه‌دوزی استفاده شده است. این پرده هم‌اکنون در موزه ملی ایران نگهداری می‌شود (سیدصدر، ۱۳۸۸: ۱۹۸). دوره صفویه را اوج هنر سرمه‌دوزی می‌دانند (همان: ۱۹۸). پرده متعلق به دوره صفویه که با نقش محرابی و حیوانی طراحی و نقش‌پردازی شده و در آن دوخت‌های دیگری مانند گلابتون‌دوزی، پیله‌دوزی، دهیک‌دوزی و ملیله‌دوزی اجرا شده، در موزه هنرهای تزئینی نگهداری می‌شود. در دوره‌های بعد گرچه کیفیت نخ سرمه نسبت به دوره‌های قبل کمتر می‌شود، اما تعداد کارهای باقی مانده نشان‌دهنده رواج این هنر است (همان: ۱۹۸).

کتاب جغرافیای تاریخی اصفهان، وضعیت اقتصادی و نحوه اشتغال و کسب درآمد مردم در دوره قاجار را توصیف کرده و در باب جماعت سیم‌کش این‌گونه نوشته است: «سابق که پارچه‌های نقره‌دوزی و غیره زیاد بود و ریشه‌های گلابتون و دهیک‌دوز و امثال اینها رواج داشت، نخ طلا و نقره را باهم کار می‌کردند و حال کم است» (تحویلدار، ۱۳۴۲: ۸۱). در این کتاب، درباره آثاری مشابه سرمه‌دوزی که از الیاف فلزی در کار خود استفاده می‌کردند، عنوان شده که به‌طور کلی با خریدار کمتر و بعضاً خریداران خارجی مواجه بوده و رونق سابق دوران صفویه را نداشته است (همان: ۸۱). در دوره پهلوی هنر سرمه‌دوزی در لباس اشراف و ثروتمندان به کار می‌رفته است. به‌عنوان نمونه می‌توان به قبای اشرف پهلوی اشاره کرد که در مجموعه فرهنگی تاریخی سعدآباد نگهداری می‌شود (موسوی حصار، ۱۳۹۶). در این دوره، سرمه‌دوزی علاوه بر البسه اشراف به‌صورت دوختی فاخر در وسایل روزمره مردم به‌صورت رومی‌ها و جهیزیه بانوان به‌کاررفته است (موسوی و زکریایی کرمانی، ۱۴۰۰: ۱۰).

امروزه تحولاتی در دوخت سرمه ایجاد شده است که حاصل آن خلق آثار نفیس و ارزشمندی است. وجود عناصر هنری نظیر بافت، رنگ، طرح، نقطه و خط در کنار فناوری نوین در دوخت سرمه و تلفیق آگاهانه گذشته و حال، از ویژگی‌های سرمه‌دوزی مدرن است. دوخت سرمه‌ها به‌گونه‌ای اجرا می‌شود که گویی طراحی نقوش را با مداد و با هاشورهای منظم و در موازات هم پدیدار کرده‌اند و در موارد لزوم مواد دیگری چون مرواریدهای ریز و منجوق و پولک و پارچه‌های مخمل، ترمه و ساتن به‌کار گرفته می‌شود تا حضور رنگ را متجلی سازد (عارفی، ۱۳۹۶).

۷. تصاویر و اقدامات

در این بخش، تصاویر و اقدامات از سه منظر، اقتصادی، اجتماعی و نوآوری که اطلاعات آن‌ها با مصاحبه میدانی به دست آمده و کدگذاری و تحلیل محتوا شده‌اند، بررسی خواهند شد. به‌وسیله تحلیل عوامل مثبت تأثیرگذار در هر بخش می‌توان پیشران‌های اثرگذار بر آینده هنر سرمدوزی اصفهان را شناسایی و تحلیل نمود.

۱-۷. عوامل اقتصادی

اقتصاد هنر به معنای توانایی اقتصادی تولید هنری - فرهنگی در تولید، اشتغال، عایدی و برآوردن نیازهای مصرف‌کننده است. گذشته از هر هدف والای دیگر که ممکن است فعالیت‌های هنرمندان برحسب اعمال ذوق و سلیقه‌ی صاحب‌نظران شکل بگیرد، بسیاری از کسانی که به طور خاص در بخش هنر فعالیت می‌کنند و با هنرمندانی که فعالیت‌های هنری آنان منافع اقتصادی را نیز شامل می‌شود، این نظریه را پذیرفته‌اند که فعالیت هنری - فرهنگی نقش مهمی در اقتصاد می‌تواند داشته باشد. (تراسی، ۱۳۸۹: ۱۴۳)

هنگامی که ما به دنبال جامعیت نظری و در نهایت اعتبار عملی در تصمیم‌گیری در مورد اقتصاد هنرهای تجسمی، صنایع دستی و هنرهای سنتی هستیم، لازم است که به‌طور هم‌زمان توجه به ارزش کلی کالاها و خدمات هنری - فرهنگی، ارزش هنری - فرهنگی را نیز در کنار ارزش اقتصادی پذیرفته باشیم (همان: ۶۴). حال ممکن است یک اقتصاددان تمایل داشته باشد تا بپذیرد مفهوم متفاوتی از ارزش هنری - فرهنگی واقعاً وجود دارد؛ ولی ممکن است معتقد باشد که این نکته برای رشد اقتصادی بی‌اهمیت است و به عملکرد نظام‌های اقتصادی ربطی ندارد. دیدگاهی از اقتصاد که ابعاد فعالیت‌های عوامل اقتصادی فرد نهاد‌های محل استقرار آن‌ها را نادیده می‌گیرد، احتمالاً در امر توضیح یا درک رفتار به‌شدت نارساست (همان: ۵۵). زیرا زمانی که هنر را به شکل مادی تعریف کنیم مفهوم آن قابل درک می‌شود و از این داری می‌توان به‌عنوان سرمایه هنری - فرهنگی یاد کرد که این سرمایه، هم ارزش هنری - فرهنگی دارد و هم ارزش اقتصادی به همراه خواهد داشت (همان: ۶۸).

اقتصاد هنرمحور، بازاری بر پایه‌ی اصلی سیاست‌گذاری برنامه‌های آن بر اساس فعالیت‌های مؤثر برای عرضه‌ی اقتصادی آثار هنری در چرخه‌ی اقتصادی است. در اقتصاد هنری، کالاهای هنری متعلق به مجموعه‌ی کالاهای باارزش ذاتی و ارزش افزوده محسوب می‌شوند. در این نوع اقتصاد مصرف‌کننده آثار را با برنامه‌های خاص هنری - فرهنگی برای خرید کالاهای هنری آموزش می‌دهند تا ذائقه‌ی خرید آثار هنری در آنها تقویت شود. (ترکاشوند، ۱۳۹۷: ۳۸)

آنچه در این پژوهش اهمیت دارد این است که با بررسی جایگاه اقتصادی ارزشمند هنر سرمدوزی، پیشران‌های مورد نیاز برای بهبود آینده‌ی این هنر شناسایی شود. در ادامه، تصاویر و اقدامات حاصل از تحلیل محتوای کیفی مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، بررسی خواهند شد (جدول ۵).

رکود اقتصادی: تأثیر قابل توجه بحران‌های اقتصادی و مشکلات مالی بر کیفیت زندگی مردم غیرقابل انکار است (Stiglitz, 2003: 9). بحران‌های اقتصادی باعث بالارفتن نرخ بیکاری، فقدان یا کم‌شدن درآمد، ناامنی شغلی و احساس عدم قطعیت درباره‌ی اتفاقی‌هایی می‌شود که در آینده رخ خواهند داد (Smeral, 2009: 15). تحریم اقتصادی از دلایل افت درآمد مردم در جامعه شده است که خریداران داخلی صنایع دستی کشور هستند. تحریم، فعالیت‌هایی است که به‌وسیله‌ی یک یا چند بازنگر بین‌المللی علیه یک یا چند کشور هدف اعمال می‌شود و به‌منظور مجازات این کشورها و محروم کردن کشورهای هدف از مبادلات اقتصادی و وادار کردن آن‌ها به پذیرش هنجارهای معینی است که از سوی مجریان تحریم مهم تلقی می‌شود (Haidar, 2015: 11). در وضعیت اقتصادی فعلی و شرایط تحریم، بازار هنرهای سنتی رونق گذشته خود را ندارد و هم‌چنین وجود تورم و کاهش قدرت خرید مردم باعث شده تا مردم کمتر به سمت خرید این گونه محصولات بروند. با این‌که مردم علاقه‌ی زیادی به خرید محصولات صنایع دستی دارند، قدرت خرید این محصولات از ایشان سلب شده است (جدول ۵، ردیف‌های ۱ تا ۳).

آسیب دلان: برای کم کردن هزینه‌های اولیه، دلانان دستمزد هنرمند را کاهش می‌دهند و این عامل باعث شده تا هنرمندان که در گذشته از این هنر ارتزاق می‌کردند، کمتر به این حرفه روی بیاورند. هنرمند به‌اندازه‌ی ارزش مادی و معنوی کاری که انجام می‌دهد درآمدی کسب نمی‌کند (جدول ۵، ردیف ۴). اگرچه دلانان در فروش داخلی آسیب‌زا هستند می‌توان از توانایی‌های این افراد در فروش بهره برد. اگر تجار و بازاریابان حرفه‌ای در زمینه‌ی فروش صنایع دستی وارد شوند و این محصولات را به خارج از کشور صادر کنند، سود و درآمد بیش‌تر، باعث رونق این حرفه خواهد شد.

هزینه تولید: مواد اولیه‌ی مورد استفاده در هنر سرمدوزی که در گذشته در ایران تولید می‌شده، در حال حاضر وارداتی است. محصولات ایرانی کیفیت لازم برای کار سرمدوزی را ندارند و مناسب استفاده طولانی‌مدت نیستند. سرمد به‌طور عمده از هند و پاکستان (به‌صورت چمدانی و

جدول ۵: کدگذاری باز مفاهیم اقتصادی (نگارندگان)

مفاهیم اقتصادی			
ردیف	کد مصاحبه‌شونده	گزاره	مفاهیم
۱	۱،۳،۶،۷،۹،۱۲،۱۵،۱۸،۲۰	بازار هنرهای دستی رونق دورانی گذشته را ندارد.	مشکلات اقتصادی
۲	۳،۹،۴،۱۱،۱۳،۱۵،۱۹	وضعیت اقتصادی دچار تورم شده است و صنایع دستی به نظر گران می‌رسد.	تأثیر تورم بر صنایع دستی
۳	۱،۳،۴،۹،۱۲،۱۶،۲۰	خریداران این هنر، بیش‌تر افراد متمول هستند.	کاهش قدرت خرید مردم
۴	۲،۳،۶،۷،۱۱،۱۴،۱۷،۱۹	درآمد عمده به دلال‌ها و واسطه‌های فروش می‌رسد.	دلالتان و واسطه‌های فروش
۵	۱،۵،۸،۱۱،۱۳،۷،۱۶،۲۰	بالارفتن قیمت مواد اولیه باعث شده از استقبال کمتری برخوردار باشد.	هزینه بالای مواد اولیه
۶	۱،۳،۲،۴،۵،۶،۷	قیمت مواد، امروزه بسیار بالا رفته است.	بالارفتن هزینه مواد اولیه و تولید
۷	۱،۲،۳،۵	در ایران سرمایه نداریم و از هند و پاکستان وارد می‌شود.	واردات مواد اولیه از پاکستان با قیمت بالا
۸	۱،۲،۳،۵	قبلاً «ملیله» و «سرمه» در اصفهان تولید می‌شد.	عدم تولید مواد اولیه در کشور
۹	۱،۲،۳،۵،۶،۱۱،۱۷،۱۶	مواد اولیه ما مسافری وارد می‌شود.	واردات به صورت چمدانی
۱۰	۱،۵،۶،۷،۱۱،۱۵،۱۶	برای خریدار صرفه اقتصادی دارد، چون قابل فروختن است.	قابلیت فروش
۱۱	۴،۵،۶،۹،۱۱،۱۳،۱۵،۲۰	هنرمندان هرگز به اندازه ارزش کاری که می‌کنند، حقوق دریافت نمی‌کنند.	درآمد کم‌تر برای هنرمند

غیررسمی، با هزینه بیش‌تر) وارد کشور می‌شود (جدول ۵، ردیف‌های ۵ تا ۹). این مشکل از طریق تولید مواد اولیه سرمایه در داخل کشور با قیمت مناسب و کیفیت مناسب قابل حل است.

قابلیت نقدشوندگی: آثار سرمایه‌دواری چنانچه توسط خریدار در شرایط مناسبی نگهداری شوند، قابلیت فروش خوبی دارند. هم‌چنین آثار هر قدر قدیمی‌تر باشند، ارزش بالاتری دارند (جدول ۵، ردیف ۱۰).

درآمد کم: دستمزد هنرمند در این حرفه بسیار پایین است و عملاً ارزش زمانی که برای دوخت یک قطعه کار سرمایه‌دواری صرف می‌شود با درآمدی که کسب می‌شود تطابق ندارد (جدول ۵، ردیف‌های ۱۱ و ۱۲).

معضلات: هنرمندان این حرفه به علت ساعت‌های زیاد کاری و ایجاد یک هنر سنتی دستی ظریف، دچار بیماری‌های چشمی و اسکلتی می‌شوند که دستمزد کم آن‌ها جوابگوی نیازشان نمی‌باشد و بیمه یا تأمین مالی خاصی نیز وجود ندارد (جدول ۵، ردیف ۱۳).

فروش: در سیستم فروش فعلی، هزینه مواد اولیه، دستمزد و مقدار سودی که توسط مدیر کارگاه برآورد می‌شود، از عواملان فروش دریافت می‌شود. عواملان فروش با مبلغ بالاتری اجناس خریداری شده را در بازار پخش کرده و می‌فروشند و سود بالاتری دریافت می‌کنند. اگر این واسطه‌ها حذف شوند و خود هنرمندان قابلیت فروش دسترنجشان را در بازارهای داخلی و خارجی داشته باشند، سود و درآمد بیش‌تری کسب می‌کنند. وقتی دستمزد بالاتر برود، هنرمندان بیش‌تری به این حرفه روی می‌آورند (جدول ۵، ردیف‌های ۱۴ تا ۱۷).

بازار داخلی: سرمایه‌دواری در داخل کشور شناخته شده و طرفداران خاص خود را دارد. از عوامل مهم و تأثیرگذار در قیمت تمام‌شده یک قطعه کار سرمایه‌دواری در بازار داخلی، برند ترمه‌ای است که زمینه کار سرمایه‌دواری است (جدول ۵، ردیف‌های ۱۸ و ۱۹). از راه‌های ایجاد آشنایی و علاقه‌مندی در جامعه و افزایش فروش سرمایه‌دواری، استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های پربازدید است. اینفلوئنسرهای سهم قابل توجهی از تبلیغات و فروش محصولات در شبکه‌های اجتماعی دارند. با استفاده از این افراد می‌توان تبلیغات را در سطح جامعه گسترش داد و عامه‌پسندتر جلوه داد، زیرا افراد زیادی اینفلوئنسرها را دنبال می‌کنند و حتی سبک زندگی این افراد را تقلید می‌کنند.

صادرات: خرید مردم در بازار داخلی به شرط تمکن مالی افراد، بسیار مناسب است، اما یکی از مشکلات این هنر، ناشناخته‌بودن آن برای دیگر فرهنگ‌هاست. توریست‌ها و افرادی که از بازار داخلی کشور بازدید می‌کنند، آشنایی مناسبی با این هنر ندارند (جدول ۵، ردیف ۲۲). توریست‌های آلمانی یا کانادایی، آشنایی بیش‌تری با این هنر دارند و بسیاری از کشورهای دیگر این هنر را نمی‌شناسند. ایجاد بازار برای فروش محصولات در کشورهای خارجی و ساخت مستند و نوشتن مقالات برای معرفی این محصولات به خارج از کشور می‌تواند باعث رونق این بخش از صنایع دستی کشور شود (جدول ۵، ردیف‌های ۲۰ تا ۲۳).

ادامه جدول ۵: کدگذاری باز مفاهیم اقتصادی (نگارندگان)

	درآمد ناچیز	عدم تعادل میان دستمزد دوخت و قیمت مواد اولیه	۵,۳۰۷,۹۰۱,۲۰,۲۰,۱۱	۱۲
معضلات	سختی کار باعث مشکلات و بیماری	هنرمند دچار بیماری می شود.	۱,۱۲,۱۳,۱۵,۱,۸,۵	۱۳
فروش	ایجاد بازار مستقیم برای هنرمند	فروش مستقیم توسط خود هنرمند	۱۰,۱۵,۱۱,۸,۶	۱۴
	راهکار ایجاد درآمد بیش تر برای هنرمند	قیمت مواد اولیه متناسب باشد.	۱,۳,۶,۱۲,۱۷	۱
		دستمزد بالاتر باشد.	۱۱,۱۲,۱۳,۱۴,۱۵	۱۶
		تولید مواد اولیه در کشور	۱,۳,۵,۴,۱۱,۱۳	۱۷
بازار داخلی	بازار مناسب داخلی	بازار مناسب در داخل کشور	۶,۷,۹	۱۸
	تأثیرات برند داخلی ترمه	تأثیرات برند ترمه در قیمت تمام شده	۶,۸,۱۰,۷	۱۹
صادرات	گسترش بازار فروش به دیگر کشورها	گسترش امکان صادرات	۲,۳,۶,۷,۱۱,۱۴,۱۷,۱۹	۲۰
	گسترش به کشورهای آلمان و کانادا	اکثر خریداران آلمانی و کانادایی هستند.	۶,۷,۹	۲۱
	ناآشنا بودن سرمایه دوزی برای غیر ایرانی ها	برای گردشگران خارجی ناآشناست.	۶,۸,۱۰,۷	۲۲
	آشنا کردن مردم کشورهای دیگر با این هنر	فرهنگ سازی و ساخت مستند برای آشنایی با این هنر	۱۰,۶,۸,۹	۲۳

۷-۲. عوامل اجتماعی

اگرچه دیدگاه های اقتصادی نقش مهمی در رشد یک حرفه دارند اما عوامل اجتماعی نیز در رشد یک حرفه اثرگذار هستند. عوامل اجتماعی و دیدگاه اجتماع به افراد و صنایع دستی، از موارد مهمی است که باعث رشد یا افول یک هنر می شود چراکه دیدگاه مثبت به یک حرفه می تواند باعث سوق دادن افراد به سمت آن حرفه شود، درحالی که نظر منفی افراد می تواند اثر عکس داشته باشد. در ادامه، مقولات به دست آمده از مصاحبه با صاحب نظران حرفه سرمایه دوزی تفسیر شده اند.

جایگاه هنر سرمایه دوزی: یک قطعه سرمایه دوزی، کاری هنری و قابل توجه است و افراد به آن به عنوان یک اثر هنری چشم نواز نگاه می کنند

(جدول ۶، ردیف ۱).

جایگاه هنرمند: افرادی که در این حرفه فعالیت می کنند زنان خانه دار، افراد قشر متوسط و کم درآمد هستند (جدول ۶، ردیف های ۲ و ۳).

راهکار ارتقای جایگاه هنرمند: غیر از افرادی که به صورت حرفه ای به آموزش و کار در سرمایه دوزی مشغول هستند، اکثر افرادی که از این حرفه ارتزاق می کنند بانوان خانه دار، بازنشسته ها و افراد کم توان هستند. به این علت برخی با دیده تحقیر به هنرمندان این حرفه نگاه می کنند و هنر و حرفه شان را دست کم می گیرند و هنرمند را به دید یک دوزنده ساده می نگرند (جدول ۶، ردیف ۴). ایجاد دید اجتماعی مناسب به هنرمندان سرمایه دوزی، فرهنگ سازی است و این که هنرمند خودش شخصیت و کار خودش را قدر بداند و ارزش کارش را بالا ببرد (جدول ۶، ردیف های ۵ و ۶) ضرورت ایجاد شأن مناسب برای هنرمندان حرفه، باعث بیشتر شدن تعداد هنرمندان سرمایه دوزی می شود و همچنین کیفیت کار تمام شده را ارتقا می بخشد. افزایش تعداد هنرجویان و علاقه مندان به این حرفه می تواند جایگاه هنرمندان این حرفه را بهبود ببخشد. ایجاد وبسایت های آموزش آنلاین برای سرمایه دوزی، امکان گسترش آموزش این حرفه در سطح کشور را مهیا می کند. از آنجایی که شروع به کار و آموزش در این حرفه نسبتاً کم هزینه است، علاقه مندان زیادی را به خود جذب خواهد کرد.

جدول ۶: کدگذاری باز مفاهیم اجتماعی (نگارندگان)

مفاهیم اجتماعی				
ردیف	کد مصاحبه شونده	گزاره	مفاهیم	مقوله
۱	۲۰,۱۵,۱۱,۱۴,۴,۱,۱۳	هنری چشم نواز و همراه با کار سخت	زیبا و با کار زیاد	جایگاه هنر سرمایه دوزی
۲	۱۱,۱۲,۱۳,۱۵,۶,۱,۱۳	استقبال بانوان بازنشسته و خانه دار	مناسب بودن برای خانم های خانه دار	جایگاه هنرمند
۳	۱,۳,۱۱,۱۳,۱۴	دوزندگان از قشر متوسط و کم درآمد	هنرمندان از قشر متوسط و کم درآمد	
۴	۱۱,۱۲,۱۳,۱۵,۵	با دید تحقیر به سرمایه دوز نگاه می کنند	ارزش ندادن به هنرمند در حد جایگاهش	راهکار ارتقای جایگاه هنرمند
۵	۱,۲,۱۱,۱۳	فقط فرهنگ سازی	فرهنگ سازی	
۶	۱۱,۱۸,۱۵,۶,۱,۲,۳	هر کسی باید ارزش بیش تری به شغل و هنرش بدهد	دیدگاه والا به هنر و هنرمند	

۳-۷. عوامل نوآوری

این واقعیت که هنر روز به روز بیشتر و ژرف تر در زندگی اقتصادی و اجتماعی ریشه می‌دواند قطعاً با توجه‌های بسیاری را برمی‌انگیزد، اما همه آنها ناسنده‌اند. از آنجاکه فشار مردم و مصرف‌کنندگان هنر بر هنرمند بیش از هر زمان دیگری است، این تصور پدید آمده است که گویا می‌توان با نظرخواهی از مصرف‌کنندگان به نیازهای زیبایی‌شناختی واقعی پی برد. اما این به معنی یکی‌گرفتن عقاید متوسط و سطحی با توقعات و نگرش‌های اصیل هنردوستان است. (دوونینو^۱، ۱۳۷۹: ۱۵۸)

در هنر بازارمحور بین سه مؤلفه‌ی اقتصاد یعنی تولیدکننده، توزیع‌کننده و مصرف‌کننده توجه صرفاً به ذائقه و جایگاه مصرف‌کننده خواهد بود؛ زیرا فقط بحث سوددهی کالاها و میزان فروش برای این نوع بازارها اهمیت دارد. یعنی ابتدا باید ذائقه‌ی مصرف‌کننده که همان مخاطب و مشتری آثار هنری است سنجیده شود و سپس متناسب با سلیقه‌ی مشتری به هنرمندان سفارش کار داد. (ترکاشوند، ۱۳۹۷: ۳۸) در ادامه مقولات اصلی بخش نوآوری تحلیل و تفسیر شده‌اند.

نوآوری‌های اخیر: برای این که در جوامع ماشینی و مدرن، هنرهای سنتی بتوانند با سرعت روز و سلاطین مصرف‌کنندگان هم‌راستا شوند، باید از سلاطین مصرف‌کنندگان خود آگاه باشند و آن‌ها را به کار ببندند تا جایی که به مشکل دچار نشوند. شکل اولیه خود را از دست ندهند و هویت و اصالت خود را حفظ کنند. یکی از راهکارهای زنده‌نگه‌داشتن هنرهای سنتی، ایجاد نوآوری در این هنرهاست. با ایجاد نوآوری‌های مطابق سلیقه جامعه می‌توان باعث بهبود وضعیت هنرهای سنتی شد. هنر سرمه‌دوزی این قابلیت را دارد که از تابلو و سایر وسایل تزئینی به سوی لباس‌ها و کاربری‌های جدید برود (جدول ۷، ردیف‌های ۱ تا ۳، ۶). از طرح‌هایی با مدل‌های جدید نیز می‌توان استفاده کرد زیرا طرح‌های به‌روز، تطابق بیشتری با سلیقه مشتری دارند (جدول ۷، ردیف ۵). اگر چه طرح‌های سنتی قدمت زیادی دارند، اما طرح‌های به‌روز و جدید هم طرفداران خودشان را دارند. طراحی موتیف‌ها و بته‌جقه‌های جدید و استفاده از ترمه‌هایی با رنگ‌های جدید و پرکاربرد می‌تواند با ایجاد ابتکار و نوآوری به سرمه‌دوزی دوران معاصر رونق ببخشد. همچنین با کوچک کردن قطعات کار (دوخت قاب‌های کوچک، سنجاق سر، موتیف تزئینی) هزینه کلی کار بسیار تقلیل می‌یابد و خریداران بیشتری خواهد داشت.

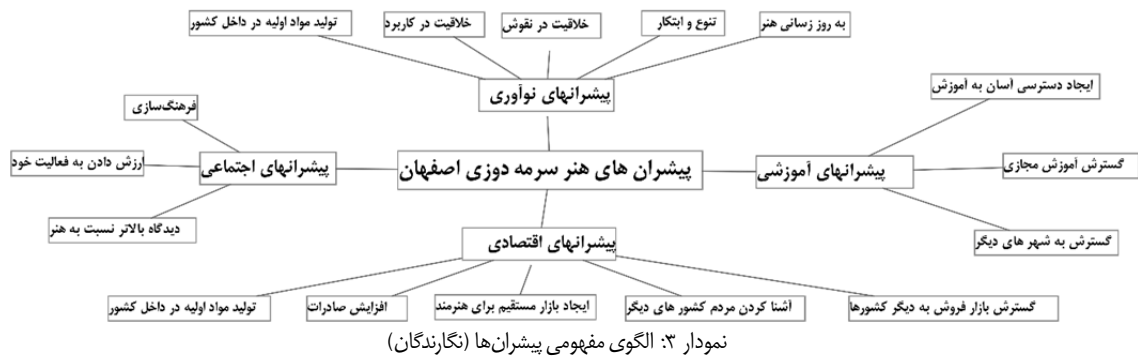
راهکارها: به‌روزرسانی طرح‌های سرمه‌دوزی، تنوع و ابتکار در نقوش، کاربرد و طرح‌ها، و خلاقیت در نقوش به‌کاررفته از راهکارهای رونق این هنر است (جدول ۷، ردیف‌های ۷ تا ۱۰). همچنین با تولید سرمه باکیفیت در داخل کشور می‌توان کشور را از مواد اولیه وارداتی سرمه بی‌نیاز کرد (جدول ۷، ردیف ۱۱).

جدول ۷: جدول کدگذاری باز مفاهیم نوآوری (نگارندگان)

مفاهیم نوآورانه				
ردیف	کد مصاحبه‌شونده	گزاره	مفاهیم	مقوله
۱	۱،۷،۹،۱۲،۱۱	دوخت سرمه بر پارچه مخمل و کاربری‌های متفاوت	دوخت روی پارچه‌های متفاوت	نوآوری‌های اخیر
۲	۹،۶،۲	سرویس پذیرایی، رومیزی	کار روی منسوجات دیگر	
۳	۳،۱۱،۸	به‌کارگیری در پوشاک	عرضه طرح جدید	
۴	۵،۱،۳	چهار مدل و طرح جدید		
۵	۷،۱،۳،۶	بالارفتن تنوع رنگی ترمه		
۶	۲۰،۵،۸،۱۷،۱۶	ایجاد طرح‌های جدید روی البسه و تعیین کاربری‌های جدید		
۷	۱،۲،۳	هنر خود را به‌روزرسانی کنیم.	به‌روزرسانی هنر	راهکارها
۸	۲،۱۵،۱۱،۱۴،۴،۱،۳	تنوع و ابتکار تولیدکننده‌ها باعث رونق هنر می‌شود.	تنوع و ابتکار	
۹	۸،۱۱،۱۶،۶،۲،۳	ماندگاری و حفظ هنر گذشتگان	حفظ هنر گذشته	
۱۰	۱۱،۱۲،۱۳،۶،۱،۳	خلاقیت در نقش داشته باشیم.	خلاقیت نقوش	
۱۱	۴،۵،۱،۳	سرمه‌هایی باکیفیت بهتر را در داخل کشور تولید کرد.	تولید مواد اولیه در داخل کشور	

۸. شناسایی پیشران‌ها

در این مرحله از پژوهش، ابتدا عوامل بحرانی موجود در شرایط این هنر برای شناسایی پیشران‌ها بررسی می‌شوند. از جمله عوامل بحرانی در زمینه پیشرفت هنر سرمایه‌داری می‌توان به مشکلات اقتصادی، تحریم‌ها، واردات مواد اولیه، عدم حمایت از هنرمند، عدم حمایت دولتی و عدم شناسایی هنر برای بازارهای خارجی اشاره کرد. از پیشران‌های اقتصادی در پیشرفت آینده هنر سرمایه‌داری می‌توان ایجاد بازار مستقیم فروش برای هنرمندان، آشنا کردن و شناساندن هنر سرمایه‌داری به فرهنگ‌های دیگر، ایجاد بازار صادرات و توانمندسازی بخش خصوصی را نام برد. همچنین پیشران‌های بخش اجتماعی و آموزشی را می‌توان در عوامل زیر خلاصه نمود: فرهنگ‌سازی و ایجاد دید بهتر به هنرمندان، گسترش آموزشگاه‌ها در شهرهای دیگر، ایجاد آموزش مجازی، سهولت دسترسی علاقه‌مندان به آموزش‌ها. با ایجاد نوآوری‌هایی در هنر سرمایه‌داری، می‌توان آینده این هنر را بهبود بخشید. به‌روز رسانی هنر، تنوع و ابتکار، خلاقیت در نقوش، خلاقیت در کاربرد، تولید مواد اولیه در داخل کشور، می‌توانند پیشران‌هایی در زمینه نوآوری در این هنر باشند (نمودار ۳).

۹. سناریونگاری

سناریوها در بردارنده چشم‌اندازهایی از حالت‌های دنیای آینده و مسیرهای پیشرفت هستند که به‌صورتی نظام‌مند و در قالب متن، چارت‌ها و ... سازمان‌یافته‌اند (لندون، هامپتون، و پترسون، ۱۳۹۹: ۵۷). در این بخش با توجه به بررسی رویدادها و روندها و شناسایی پیشران‌ها، دو سناریوی پیش‌رو در آینده هنر سرمایه‌داری بررسی شده‌است.

۹-۱. سناریوی «درخت سرو»

با ترویج و آموزش هنرهای سنتی، می‌توان رونق را به این حرفه‌ها بازگرداند. برگزاری کلاس‌های سرمایه‌داری باعث افزایش علاقه‌مندان، توصیه و ترویج این هنر می‌شود و در نهایت بستر مناسبی را برای ایجاد اشتغال و کارآفرینی فراهم می‌کند. با ایجاد کارگاه‌های دوخت سرمایه‌داری می‌توان اشتغال خانگی را بهبود بخشید. ساخت سایت‌ها و برنامه‌هایی که امکان فروش مستقیم آثار هنری را به هنرمندان بدهند، گامی در جهت بهبود وضعیت اقتصادی هنرمندان و کم‌شدن هزینه تهیه صنایع دستی برای مصرف‌کننده خواهد بود که انگیزه خرید را در او بالا می‌برد و تبعاً باعث فروش و درآمدزایی بیشتر برای هنرمند خواهد شد. ایجاد اشتغال‌زایی، فرصت مستقیم فروش، تربیت هنرمندان کارآموز و انتقال هنر سرمایه‌داری به نسل بعدی می‌تواند آینده مطلوبی را برای این هنر رقم بزند.

۹-۲. سناریوی «گل نیلوفر»

ساخت برنامه‌های تلویزیونی، مصاحبه با افراد صاحب‌نظر و هنرمندان، ساخت برنامه‌های تبلیغی و آموزشی می‌تواند نظر عمومی را به سمت این حرفه سوق دهد و مردم را با سختی‌های این هنر آشنا کند. در این صورت دیدگاه عموم نسبت به هنرمندان این حرفه بهتر می‌شود و ارزش بیش‌تری برای آن‌ها قائل می‌شوند. همچنین آشنایی افراد با ظرافت و زیبایی هنر سرمایه‌داری، آن‌ها را به استفاده از آن در وسایل زندگی روزمره تشویق می‌کند. یکی از راهکارهایی که برای آشنایی و ایجاد علاقه‌مندی جامعه به این هنر سنتی می‌توان در نظر گرفت استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های پربازدید است.

اتخاذ تدابیر حمایتی و طرح‌های تشویقی و صادراتی موجب رشد و توسعه صنایع دستی می‌شود و آن‌ها را در سبب اقلام صادراتی جهانی قرار می‌دهد. بسیاری از کشورها با هنر سرمایه‌داری ایران آشنایی کافی ندارند. با ساخت فیلم‌های مستند، برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی و تبلیغات مناسب می‌توان این هنر را وارد عرصه صادرات کرد که می‌تواند با ایجاد درآمدزایی بیش‌تر موجب رشد هنر و اقتصاد در کشور شود. هم‌چنین باعث ایجاد انگیزه در هنرمندان می‌شود و به‌مرور افراد بیش‌تری بدان روی می‌آورند.

به‌کاربردن انواع دوخت‌های سرمایه‌داری در البسه و تولید سرمایه با کیفیت، قدردانی از پیش‌کسوتان این حرفه با ارائه تسهیلات جهت ادامه کار، استفاده از تجربه و دانش هنرمندان در نشر و ترویج هنر سرمایه‌داری، آموزش به جوانان، تداوم نقوش گذشته و به‌روزکردن نقوش در زمان حال، بالابردن کیفیت مواد اولیه، به‌کارگیری در وسایل روزمره می‌تواند باعث رشد و ترقی هنر سرمایه‌داری شود و آینده روشنی را برای این حرفه رقم زند.

۱۰. نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، تحلیل و بررسی هنر سرمایه‌داری استان اصفهان و شناسایی عوامل تأثیرگذار و ارائه راهکارهای مناسب برای توسعه این هنر، با رویکرد آینده‌پژوهی (روش سناریوسازی) است. در این تحقیق ابتدا روندها و رویدادهایی که در گذشته این هنر تأثیرگذار بوده‌اند، تحلیل و بررسی شدند. این هنر که پیشینه‌ای به قدمت دوره هخامنشی دارد، در دوران مختلف تداوم یافته و در دوره صفوی به اوج خود رسید؛ اما در دوره قاجار و پهلوی به دلیل کاهش کیفیت مواد اولیه، دوخت و هم‌چنین ورود البسه و فرهنگ اروپایی به ایران و تغییرات فرهنگی، این هنر رو به افول گذاشت. پس از بررسی روندها و رویدادها، تصاویر و اقدامات از طریق مصاحبه با خبرگان استخراج شدند. عدم آشنایی مردم با حرفه سرمایه‌داری، کیفیت پایین مواد اولیه تولیدشده در داخل کشور، طرح‌های قدیمی، عدم حمایت از هنرمندان، کمبود صادرات و ناآشنا بودن محصولات سرمایه‌داری برای دیگر کشورها، هزینه بالای کار تولیدشده و عدم آموزش و ترویج هنر سرمایه‌داری باعث زوال تدریجی این هنر شده‌است. پس از شناسایی عواملی که باعث افول هنر سرمایه‌داری شده‌اند، پیشران‌های هنر سرمایه‌داری، با استفاده از نتایج مصاحبه با خبرگان شناسایی شدند. این پیشران‌ها به چهار دسته کلی پیشران‌های اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و نوآوری تقسیم شدند. صادرات و گسترش بازار فروش به دیگر کشورها، آشناکردن مردم کشورهای دیگر، ایجاد بازار مستقیم برای هنرمند، افزایش صادرات و تولید مواد اولیه در داخل کشور، پیشران‌های اقتصادی شناسایی شده برای هنر سرمایه‌داری هستند. هم‌چنین پیشران‌های اجتماعی و آموزشی هنر سرمایه‌داری شامل فرهنگ‌سازی، گسترش آموزشگاه‌ها در شهرهای دیگر، ایجاد بستر آموزشی مجازی و آسان‌ترکردن دسترسی علاقه‌مندان به آموزش‌هاست. به‌روز رسانی نقوش، طرح‌ها و کاربرد، تنوع و ابتکار، خلاقیت در نقوش و تولید مواد اولیه در داخل کشور، پیشران‌های نوآوری هنر سرمایه‌داری هستند که از تصاویر و اقدامات در این پژوهش استخراج شده‌اند. پس از شناسایی پیشران‌ها، دو سناریو شامل «درخت سرو» و «گل نیلوفر» برای توسعه این هنر تدوین شده‌اند. در سناریوی درخت سرو، راهکارهایی مانند توسعه و ترویج، اشتغال و کارآفرینی، اشتغال خانگی، آموزش در مدارس، ساخت سایت‌ها و برنامه‌های ایجاد بستر فروش، ایجاد نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی برای بهبود آینده هنر سرمایه‌داری پیشنهاد شده‌اند. راهکارهای پیشنهادی در سناریوی گل نیلوفر شامل ساخت برنامه‌های تلویزیونی، مصاحبه با افراد صاحب‌نظر و هنرمندان، ساخت برنامه‌های تبلیغی و آموزشی، آشناکردن مردم با ظرافت‌ها و سختی‌های این حرفه و فرهنگ‌سازی، ساخت مواد اولیه در داخل کشور، کاهش هزینه مواد اولیه، احیای طرح‌های گذشته، ایجاد طرح‌های جدید، صادرات محصولات، ایجاد مجتمع‌های فروشگاهی و کارگاهی، تولید سرمایه با کیفیت و برپایی نمایشگاه‌های بین‌المللی، می‌تواند هنر سرمایه‌داری را در سبب صادرات جهانی جای داد. با رونق هنر سرمایه‌داری، هنرمندان بیش‌تری به این حرفه جذب می‌شوند که باعث رونق اقتصادی و ایجاد اشتغال خواهد شد. درنهایت با ایجاد اشتغال و انگیزه بیش‌تر در نیروی کار می‌توان به رشد فرهنگی و اقتصادی دست یافت و می‌تواند آینده مطلوبی را برای این هنر در نظر گرفت.

پی‌نوشت‌ها

1. Conboy
2. Selin
3. Wendell Bell
4. Slaughter
5. Blerst
6. Thophylacte
7. Gluck
8. Devinho

منابع

- ابن عباسی، ادريس، و مقتدایی، علی اصغر. (۱۳۹۰). هنرهای دستی و سیر تحول آن در ایران. تهران: جمال هنر.
- بخشنده، آرزو، و جهانیان، رمضان. (۱۳۹۷). آینده‌پژوهی. دوماهنامه مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه، ش. ۳، ۶۵-۷۱.
- تحویلدار، حسین بن محمد ابراهیم. (۱۳۴۲). جغرافیای تاریخی اصفهان. به کوشش منوچهر ستوده. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- تراسی، دیوید. (۱۳۸۹). اقتصاد و فرهنگ. ترجمه کاظم فرهادی. تهران: نشر نی.
- ترکاشوند، نازبانو. (۱۳۹۷). چرخه اقتصاد در هنر ایران. تهران: پویانما.
- حسن بیگی، محمدرضا. (۱۳۶۵). مروری بر صنایع دستی ایران. تهران: ققنوس.
- دوونیبو، ژان. (۱۳۷۹). جامعه‌شناسی هنر. ترجمه مهدی سبحانی. تهران: نشر مرکز.
- زکریایی کرمانی، ایمان، و رحیمی، افسانه. (۱۴۰۰). آینده‌پژوهی هنر گیوه‌بافی شهرستان دهاقان. هنرهای صناعی ایران، ۴ (۲)، ۳۷-۵۰. doi: 10.22052/hsi.2022.246119.1006
- رستمی، محسن، کشاورز، عیسی، و خجسته، رضا. (۱۳۹۷ الف). روش‌های آینده‌پژوهی در صنایع فرهنگی. تهران: انتشارات پشتیبان.
- (۱۳۹۷ ب). مبانی آینده‌پژوهی. تهران: انتشارات پشتیبان.
- سیدصدر، سیدابوالقاسم. (۱۳۸۸). دایره‌المعارف هنرهای صنایع دستی و حرف مربوط به آن. تهران: سیمای دانش.
- صبا، منتخب. (۱۳۷۹). نگرشی بر روند سوزن‌دوزی‌های سنتی ایران از هشت هزار سال قبل از میلاد تا امروز. تهران: منتخب صبا.
- عارفی، زینب السادات. (۱۳۹۶). سرمه‌دوزی معاصر. برگرفته از: <http://b2n.ir/g22855>
- گلاک، جی، و گلاک، سومی هیراموتو. (۱۳۵۵). سیری در صنایع دستی ایران. ترجمه یحیی ذکاء و رضا علوی. تهران: بانک ملی.
- لندون، جی، هامپتون، پی، و پترسون، دی. (۱۳۹۹). مبانی برنامه‌ریزی استراتژیک. ترجمه هوشنگ محمدی. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- محمدپور، احمد. (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی ضد روش (منطق و طرح در روش‌شناسی کیفی) (ج. ۱). تهران: جامعه‌شناسان.
- محمدی القار، معصومه، و شاهکوه محلی، رؤیا. (۱۳۹۷). سرمه‌دوزی سنتی. تهران: پیک‌رسان.
- محمدی، یلدا. (۱۳۹۹). آموزش انواع روش‌های سرمه‌دوزی روی ترمه و پارچه مخمل. برگرفته از: <http://b2n.ir/f94545>
- ممتاز، فرحناز. (۱۳۸۹). رودوزی‌های سنتی سرمه‌دوزی. تهران: انتشارات فنی و حرفه‌ای.
- موسوی حصار، نجیبه. (۱۳۹۶). قبای تشریفات متعلق به اشرف پهلوی. برگرفته از: <https://sadmu.ir/detail/>
- موسوی، ندا سادات و زکریایی کرمانی، ایمان. (۱۴۰۰). مردم‌شناسی رودوزی‌های سنتی اصفهان (بررسی نمونه موردی زردوزی، سرمه‌دوزی و نقده‌دوزی). ششمین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، اجتماعی و سبک زندگی.
- یاوری، حسین. (۱۳۸۵). مختصری درباره رودوزی‌ها در ایران و جهان. نشریه رشد آموزش هنر، ش. ۶، ۴۶-۵۳.
- یاوری، حسین، منصوری، آیتا، و سلطانی، شریفه. (۱۳۹۵). آشنایی با هنرهای سنتی (ج. ۳). تهران: آذر سیمای دانش.
- Coates, J. F. (1985). Foresight in federal government policymaking. *Futures Research*, 29-53.
- Bell, W. (1996). An overview of futures studies. in *The Knowledge Base of Futures Studies*, Vol. 1 (pp. 28-56). Australia: Hawthorn, Victoria.
- Conboy, W. A. (1979). *Challenge of the Future: Visions and Versions*. Kansas. USA: Univ. of Kansas.
- Dreborg, K. H. (1996). Essence of backcasting. *Futures*, 28 (9), 813-828.
- Haidar, J. I. (2015). Sanctions and Exports Deflection: Evidence from Iran. Paris School of Economics, University of Paris 1 Pantheon Sorbonne. Mimeo.
- Havas, A. (2003). Socio-Economic and Development Needs: Focus of Foresight Programmes, *Discussion Paper*, New Series, 13, Budapest.
- Selin, C. (2008). The sociology of the future: tracing stories of technology and time. *Sociology Compass*, 2 (6), 1878-1895.
- Smeral, E. (2009). The Impact of the Financial and Economic Crisis on European Tourism. *Journal of Travel Research*, 48 (1), 3-13.
- Stiglitz, J. E. (2003). *Globalization and its Discontents*. London: W.W. Norton & Company.

References

- Bakhshande, A., & Jahaneyan, R. (2017). Futurology. *Bimonthly Journal of Applied Studies in Management and Development Sciences*, 3, 65, 71.[In Persian]
- Bell, W. (1996). An overview of futures studies. *The knowledge base of futures studies: Foundations*, 1, 28-56.
- Coates, J. F. (1985). Foresight in federal government policymaking. *Futures Research Quarterly summer*. 29-53.
- Conboy, W. A. (1979). *Challenge of the Future: Visions and Versions*
- Dreborg, K. H. (1996). *Essence of backcasting*. *Futures*, 28(9), pp 813-828.
- Duvigny, J. (2000). *Comprehensive study of art*. Translated by Mehdi Sahabhi. Tehran: Markaz.[In Persian]
- Glock, J., Glock, SumiHiramuto. (1976). *Research in Handicrafts of Iran*. Tehran: National Bank Publications.[In Persian]
- Haidar, J. I. (2015). *Sanctions and Exports Deflection: Evidence from Iran*, Paris School of Economics, University of Paris 1 Pantheon Sorbonne. Mimeo.
- Hasan Beigi, M. R. (1986). *An overview of Iranian handicrafts*. Tehran: Phoenix.[In Persian]
- Havas, A. (2003). *Socio-Economic and Development Needs: Focus of Foresight Programmes*, Discussion Paper, New Series, 13, Budapest .
- Ibn Abbasi, I., & Moqtadaei, A. A. (2011). *Handicrafts and its evolution in Iran*. Tehran: Jamal Honar.[In Persian]
- Iran Statistics Center, Vice President of Planning and Strategic Monitoring. (2007). *Definitions and standard concepts of culture and art department*, February 2007.[In Persian]
- Landon, J., Hampton, P., Peterson, D. (2019). *Basics of strategic planning*. Translated by Hoshang Mohammadi.to print Tehran: Publications of Industrial Management Organization.[In Persian]
- Mohammadpour, A. (2012). *Anti-method qualitative research method*. Tehran: Sociologists. Mohammadi al-Qar, Masoumeh. Shahkoh Mohali, Roya (2017). *Traditional gold embroidery*. Tehran: Courier.[In Persian]
- Montakhab Saba. (2000). *An attitude on the process of traditional Iranian needlework from eight thousand years BC to today*. Tehran: selected by Saba.[In Persian]
- Mousavi, N., Zakariaei Kermani, I. (2021). Anthropology of Isfahan traditional embroidery (case study of Zardozi, Sarmedozi and Nakdedozi). *The 6th International Conference on Humanities, Social and Lifestyle Sciences*. [In Persian]
- Mumtaz, F. (2010). *Sarmedozi traditional embroidery*. Tehran: technical and professional publications.[In Persian]
- Rostami, M., Keshavarz, E., & Khojaste, R. (2017). *Future research methods in cultural industries*. Tehran, Poshteban.[In Persian]
- Selin, C. (2008). The sociology of the future: tracing stories of technology and time. *Sociology Compass*, 2(6), 1878-1895.
- Seyyed Sadr, A. (2009). *Encyclopaedia of handicraft arts and related words*. Tehran, Simai Danesh.[In Persian]
- Smeral, E. (2009). The Impact of the Financial and Economic Crisis on European Tourism. *Journal of Travel Research*, 48(1):3-13
- Stiglitz, J. E. (2003). *Globalization and its Discontents*. W.W. Norton & Company: London.
- Tadhardar, H. (1963). *Historical geography of Isfahan, thanks to the efforts of Manouchehr*. Tehran: University of Tehran.[In Persian]
- Throsby, D. (2010). *Economy and Culture*, translated by Kazem Farhadi. Tehran: Ney Publishing.[In Persian]
- Torkashvand, N. (2017). *Economic cycle in Iranian art*. Tehran: Pyanama.[In Persian]

Yavari, H. (2015). Briefly about embroidery in Iran and the world. *Roshdh Art Education Journal*, 6. 46-53.[In Persian]

Yavari, H., Mansouri, A., & Soltani, Sh. (2015). *Familiarity with traditional arts*. Volume III.[In Persian]

Webite:

URL1 :Arafi, Zainab al-Sadat, (bt). <http://b2n.ir/g22855>. Contemporary embroidery, popular sit.

URL2: Mohammadi, Yalda (2019). <http://b2n.ir/f94545>. Teaching various methods of embroidery on cashmere and velvet fabric, Arga site.

URL3: Mousavi Hisar, Najiba (2016). <https://sadmu.ir/detail/5973>. Ceremonial tomb belonging to Ashraf Pahlavi, Saad Abad Historical Collection website.

صناعات
پرهیز ایران

مطالعه هنر سرمدوزی استان
اصفهان با رویکرد آینده‌پژوهی،
ایمان زکریایی کرمانی و
معصومه قاسمی فلاورجان،
۱۳۰۱-۰۳

Studying the Art of Isfahan's Sermehdouzi from the Perspective of Future Studies

Iman Zakariaei Kermani

Assistant Professor of Carpets, Handicrafts Department, Isfahan Art University, Isfahan, Iran.
i.zakariaee@aii.ac.ir

Masoume Ghasemi Flavarjani

MA Graduate, Department of Islamic Art, Calligraphy and Miniatures Attitude, Isfahan Art University, Isfahan, Iran. (corresponding author)/ masome.ghasme@gmail.com

Received: 03/11/2023

Accepted: 20/02/2023

Introduction

Handicrafts are accurate mirrors of a nation's belief and memories. They display rituals, events, customs, and the past of the people. Traditional embroidery is one of the handicrafts that have a long history in Iran. In recent years, this art has undergone a significant stagnation due to lifestyle changes and cultural changes. The gradual decline and stagnation of Sermehdouzi can lead to the disappearance of this art in the future. Considering that as the subject of future studies can lead to scenarios and suitable proposals to improve the current situation and to achieve the desirable situation by studying impressive factors, including the study of events, trends, images and actions. To this end, this research has adopted a futurism approach. This research aims at the studying of the past and the present states of the art of golden embroidery in Isfahan and plans to improve it in the future; it tries to answer the question how the state of this art can be predicted in order to achieve the desired future from the perspective of futurism. The this research is vital to provide a solution for generating income from handicrafts, including Sermehdouzi.

Research Method

This research is practical in terms of its purpose and has been carried out adopting a descriptive-analytical method. It is qualitative in nature (scenario method). In this approach, four factors are effective including: events, trends, images, and actions. In this research, data collection has been carried out in two ways: documents and records, questions and surveys. The trends and events in this research have been collected through first-hand sources, including library sources, scientific articles, and internet sources. Survey method and semi-structured interviews have been used to collect information about images and actions. To analyze the data in this type of interview, the research has carried out a content analysis of interviews. After doing each interview, the key points and contents of each interview have been extracted. Based on the contents derived form sets of concepts, the categories will be extracted from these concepts; finally, according to these categories, future research scenarios would be formulated. The sampling and selection of the interviewees were done purposefully and based on the snowball method. The process of conducting this research will lead to the identification of drivers by using the analysis of trends, events, images, and actions.

صناعات
هنرهای ایران

دوفصلنامه علمی هنرهای صنعتی ایران

سال ششم، شماره ۲، پیاپی ۱۱

پاییز و زمستان ۱۴۰۲

Research Findings

The purpose of this research was to analyze and investigate the art of Sermehdouzi in Isfahan as well as to identify the effective factors to provide suitable solutions for the development of this art, based on future studies (scenario method). In this research, the trends and events that had been influenced in the past of this art were analyzed and investigated. This art, which has a history as old as the Achaemenid period, continued in different eras and reached its peak in the Safavid period. However, during the Qajar and Pahlavi periods, this art began to decline because of cultural changes and a decrease in the quality of raw materials, sewing, and the importation of European clothing as well as culture into Iran. After reviewing trends and events, images and actions were extracted through interviews with experts. People's lack of familiarity with the craft of Sermedouzi, the low quality of raw materials which produced in the country, old designs, the lack of support for artists, the lack of exports and the unrecognized of embroidery products by other countries, the high cost of the production, and the lack of education and promotion of Sermedouzi caused the gradual decline of this art. After identifying the factors resulting in the decline of the art of embroidery, the drivers of the art of embroidery were identified using the results of interviews with experts. These drivers were divided into four general categories of economic, social, educational, and innovation drivers. Exporting and expanding the sales market to other countries, introducing the people of other countries were identified as the economic drivers for this, creating a direct market for the artist, increasing the export and the production of raw materials inside the country. The social and educational drivers of Sarmedozi included culturalization, expanding institute in other cities, creating a virtual educational platform, and making it easier for those interested in education. Updating motifs, designs, and application, diversity, and innovation, creativity in motifs and production of raw materials inside the country, all are the drivers of innovation in the art of Sermedouzi, which are extracted from the images and actions in this research.

Conclusion

After identifying the drivers, two scenarios including "cypress tree" and "lily flower" have been compiled for the development of this art. In the cypress tree scenario, solutions such as development and promotion, employment and entrepreneurship, home employment, education in schools, construction of sites and programs for creating a sales platform, creation of national and international exhibitions have been proposed to improve the future of the art of Sermehdozi. Suggested solutions in the lily flower scenario include making television programs, interviewing experts and artists, making promotional and educational programs, introducing people to the daintiness and difficulties of this profession and culturalization, making raw materials inside the country, reducing the cost of raw materials, and reviving past designs. Creating new designs, exporting products, creating store and workshop complexes, producing high-quality silk and setting up international exhibitions, the art of Sermedouzi can be included in the global export basket. With the prosperity of the art of Sermedouzi, more artists are attracted to this profession, which will cause economic prosperity and create employment. Finally, by creating more employment and motivation in the workforce, cultural and economic growth can be achieved and a desirable future can be considered for this art.

Keywords: Sermehdouzi, traditional embroidery, future studies, scenario writing, Isfahan.